

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Звагельський В. Б. (Суми, Україна), канд. філол. наук;
Камберова Р. (Софія, Болгарія), канд. філол. наук;
Куліш А. М. (Суми, Україна), д-р юрид. наук;
Нестеренко В. А. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Світайло Н. Д. (Суми, Україна), канд. філософ. наук;
Пашин В. П. (Курськ, Росія), д-р іст. наук;
Петрищева Н. С. (Курськ, Росія), канд. іст. наук;
Рамач Я. (Новий Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Хлопова І. Є. (Курськ, Росія), канд. іст. наук.

Видання рекомендовано до друку рішенням вченої ради юридичного факультету Сумського державного університету (протокол № 9 від 03.04.2014 р.)

Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2-х част. Ч. 2 : у 2-х томах (Суми – Курськ, 18 квітня 2014 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, В. Б. Звагельський, Р. Камберова та ін. – Суми – Курськ : Сумський державний університет, Південно-Західний державний університет, 2014. – Ч. 2, Т. 1. – 200 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, вчених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 861 від 9 грудня 2013 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

На обкладинці: Перший у світі монументальний пам'ятник Тарасу Шевченку. Встановлений у жовтні 1918 р. у м. Ромнах на Сумщині. Скульптор І. П. Кавалерідзе.

найбільше завезено готових харчових продуктів, продукції машинобудування, недорогоцінних металів та виробів з них, полімерних матеріалів, пластмаси та каучуку.

Таким чином, Сумська область активно розвиває міжрегіональне співробітництво з багатьма регіонами країн світу з метою розбудови взаємовигідних економічних, науково-технічних, культурних та інших відносин. Сумщина прагне зарекомендувати себе надійним партнером, залучити інвестиції та відкрити нові горизонти для реалізації спільних ініціатив та проєктів.

---

1. Міжнародне співробітництво Сумської області у 2012 році та I півріччі 2013 року // Сайт Департаменту економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gue.sm.gov.ua/images/docs/zov_diyal/Mizhnarodne_spivrob_Sum_obl_2012_I-2013.docx.

2. Налагоджуємо партнерські стосунки // Офіційний сайт Сумської державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://state.gov.sumy.ua/2011/12/15/nalagodzhumo_partnersk_stosunki.html.

3. *Семеніста О.* Сумський «вагончик» приєднала до європейського «поїзда» // Муніципальний інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sumy.ua/index.php?newsid=37907>.

ЛОГВИНЕНКО О.М.

ЧОРНОМОРСЬКИЙ РЕГІОН: ГЕОПОЛІТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ І РОЗТАШУВАННЯ, ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ

Регіон Чорноморського басейну завжди грав істотну роль в європейській політиці. Так, відомий український письменник і політолог Ю.Липа в своїй праці *«Чорноморська доктрина»* зазначав, що Чорне море і країни, що знаходяться в його басейні утворюють такий геополітичний простір, який можна порівняти з фортецею. Ядром цієї фортеці є Чорне море, а Україні автор відводив роль стін та інтер'єру Чорноморської фортеці, без яких її існування просто неможливе. Він також зазначав, що Україна, як невід'ємна ланка Чорноморського регіону автоматично стає невід'ємною частиною саме європейського геополітичного простору, що утворює геополітичний шлях схід-захід [1, с.11-12].

Важливість Чорноморського регіону в контексті європейської та глобальної безпеки підкреслювали не лише українські дослідники. Так, відомий геополітик Х.Маккіндер надавав неабиякого значення басейну Чорного моря і називав цей регіон *«хартлендом»* (Серцем землі). Його геополітична концепція зазначала, що той, хто володіє *«хартлендом»* – володіє Євразією, та в кінцевому рахунку, володіє світом [2].

В свою чергу, С.Хантінгтон в своїй роботі «*Зіткнення цивілізацій*» виокремлював країни Причорномор'я з точки зору цивілізаційної приналежності та вказував на те, що саме Чорноморський регіон стане лінією розколу на західну та азіатську цивілізації.

Розпад біполярної системи міжнародних відносин призвів до формування не лише нового світового порядку, але і надав поштовху процесу регіоналізму. Сучасну чорноморську регіональну систему формують такі країни як Албанія, Азербайджан, Болгарія, Румунія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Туреччина та Україна.

Варто зазначити, що процеси пошуку спільних економічних та політичних інтересів мали місце ще на рубежі 1980-1990 років. Саме тоді Туреччина започаткувала процес створення зони вільної торгівлі в межах Чорноморського регіону, що в результаті призвело до формування географічної регіональної системи, проте, говорити про єдину регіональну систему безпеки поки що не доводиться.

Для регіону характерна велика кількість різного роду викликів і загроз, що ускладнює процес формування єдиної безпекової системи. Серед основних загроз безпеці Причорномор'я, перш за все, варто виділити політичну нестабільність регіону. Більшість країн в ньому, є колишніми республіками Радянського Союзу, або його союзники, які достатньо довгий час не могли визначитися зі своїми зовнішньополітичними орієнтирами. Така невизначеність призвела і до внутрішньополітичних конфліктів, що не могли не відбитися на економічній та соціальній сферах [3, с.27].

По-друге, країни, що географічно розташовані в районі Чорноморського басейну, мають достатньо великий економічний, військовий, демографічний та територіальний розрив, що впливає на ситуацію в регіоні в цілому. Так, більшість дослідників відносить до країн-лідерів регіону Росію та Туреччину. Ці дві країни, наприклад, є лідерами Причорномор'я за об'ємом військових витрат, а всі інші держави регіону характеризуються значним зниженням витрат на військові потреби.

По-третє, відсутність єдиного регіонального лідера та постійна боротьба країн за лідерство негативно впливають на інтеграційні процеси в регіоні. Хоча, розстановка сил в басейні Чорного моря і змінилася з крахом Радянського Союзу і появою нових незалежних держав, проте і сьогодні ситуація багато в чому залежить від політичної боротьби Росії і Туреччини за одноосібне «*манування*» в Чорноморському басейні [4, с.92].

По-четверте, етнічні та релігійні особливості регіону мають вибухонебезпечний характер і можуть призвести до нової ескалації вже існуючих, так званих «*заморожених*» конфліктів (Придністров'я, Південна Осетія, Абхазія, вірмено-азербайджанський конфлікт) .

По-п'яте, в басейні Чорного моря відсутні стійкі безпекові структури, що могли б об'єднати увесь регіон та забезпечити його стабільність і процвітання. Ті організації, що сьогодні там існують (ОЧЕС, ГУАМ) не мають достатнього впливу та ресурсів для подолання всіх викликів і загроз регіону. Більш того, регіон рясніє невіршеними територіальними питаннями. Зокрема, існує певна напруженість у відносинах між Україною та Румунією, яка висунула нашій державі чергові територіальні претензії. Відомим є той факт, що Румунія вже отримала частину чорноморського шельфу біля острова Зміїний за рішенням Міжнародного суду ООН. А саме в тій частині, що отримала Румунія знаходяться вже розвідані родовища нафти (приблизно 10 млн. тонн) та газу (10 млрд. кубометрів). Більш того, Румунія висуває сьогодні Україні нові територіальні претензії на острів Майкан на Дунаї [5]. Окремо варто зазначити про транзитне значення Чорноморського регіону, що також є джерелом викликів і загроз (транснаціональна кримінальна діяльність: торгівля людьми, зброєю, наркотиками, тероризм тощо).

Слід зазначити, що інтеграційні процеси та процеси кооперації, що відбувалися в Чорноморському регіоні не були відособленими, а були частиною глобального європейського інтеграційного процесу. І це не дивно, адже більшість держав регіону географічно належать до Європи та майже всі мають чітко виражену проєвропейську політичну орієнтацію. А ті регіональні організації, що існують в межах басейну Чорного моря є підтвердженням прагнень країн увійти до так званої «Єдиної Європи» (Європейського Союзу).

Проте, особливо гостро питання безпеки та оборони постають сьогодні, коли частина української держави (а саме, півострів Крим) є окупованою російськими військами. Цей факт практично поставив під сумнів ефективність дій українського уряду не лише в Чорноморському регіоні, але й всю спільну безпекову та оборонну політику ЄС. Тому, найближчим часом варто очікувати низку масштабних та докорінних змін, метою яких буде збільшення ефективності існуючої системи безпеки. Зокрема, невідомим виявився механізм гарантування безпеки європейськими країнами, РФ та США, що були надані Україні в обмін на відмову від ядерної зброї. Кримський прецедент – це серйозний приклад порушення міжнародного права та надзвичайно серйозний виклик у сучасній міжнародній політиці.

Очевидно, що безпека Чорноморського регіону залежить від загроз, що мають як міжнародний (тероризм, незаконний обіг зброї, торгівля наркотиками, тощо) так і міжрегіональний характер (міждержавні та етно-національні конфлікти). Не слід забувати і про

конфліктогенне зовнішнє оточення регіону: з одного боку – сусідство з Балканами, що мають невирішені етнічні та соціально-економічні проблеми, з іншого – з Близьким Сходом, що характеризується зростаючою напругою навколо ядерної програми Ірану та не спадаючою конфліктогенною активністю після війни в Іраку.

---

1. Василенко С. «Чорноморська доктрина» України та її сучасні виміри / С.Василенко // Людина і політика. – 2002. – №4. – С.11-25.

2. Зажигаєв Б. Лімітрофна територія глобального світу (Трансформації держав Балто-Чорноморського регіону в ХХІ столітті) [Електронний ресурс] / Б.Зажигаєв. – Режим доступу: <http://www.kyuu.edu.ua/vmv/v/09/03.htm>

3. Рябінін С. Хто стане локомотивом Чорноморсько-Каспійського регіону: місце вакантне / С.Рябінін // Зовнішні справи. – 2011. – №1. – С.26-29.

4. Куклина И. Проблемы безопасности в Черноморско-Каспийском регионе / И.Куклина // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №1. – С.90-97.

5. Тимчук Д. Чи можлива війна України з Румунією [Електронний ресурс] / Д.Тимчук. – 2012. – 20 вересня. – Режим доступу: <http://wartime.org.ua/3494-chi-mozhлива-vyna-ukrayini-z-rumunyeу.html>

МУЛЯР Д.О.

ВИЩА ШКОЛА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ ТА СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

Питання освіти народних депутатів є актуальним та широко обговорюваним у суспільстві, водночас є предметом багатьох маніпуляцій думкою населення, тому потребує об'єктивного дослідження. В даній роботі проведений аналіз, узагальнення та систематизація загальнодоступних фактів, щодо освіти народних депутатів Верховної Ради України 7 скликання (станом на вересень 2013 р.). Важливість даного питання пояснюється й тим, що результати досліджень щодо попередніх скликань, малочисельні, а стосовно депутатів 7 скликання – відсутні.

Формування особистості починається з самого народження, відбувається в декількох соціальних інституціях, таких як сім'я, школа та інші. Гармонійний розвиток є можливий лише при безперервному вихованні, навчанні та самовдосконаленні протягом усього життя. В перші роки життя відбувається пізнання навколишнього світу розвиток навичок взаємодії з ним, *«інтелектуальний розвиток відбувається головним чином у школі»* [1, с.146], де формуються світоглядні уявлення та переконання, проте найбільш свідомою та ґрунтовною є освіта у вищих навчальних закладах.

Численними є думки, що вища освіта є запорукою успішного майбутнього, а навчання в тих чи інших вищих навчальних закладах є більш престижним та перспективним.